

Shahid Bahonar
University of Kerman

Self and Other in Sadegh Hedayat's "The Stray Dog" and Paul Auster's *Timbaktu*: A Comparative Study*

Ali Ziaaddini Dashtekhaki ¹, Nahid Fakhershafaie ²

Abstract

1. Introduction

The terms self and other have been cast as constituent elements of the human condition. Philosophers like Hegel, Husserl, Kierkegaard, Bakhtin and Levinas have addressed these concepts as social problems, as issues within the society that are also reflected in literature. Sadegh Hedayat's "The Stray Dog" and Paul Auster's *Timbaktu* are two examples from Persian and American literature which show the writers' preoccupation with the concepts of self and other. An important function of these works is their social function. Pat and Mr. Bones represent a society in which the relation between self and other is constantly constructed and reconstructed. Their actions make the audience think about the social and philosophical implications of the binary opposition of self and other. Sometimes they are the other to the social self and sometimes they are the *self* which enters into *social* relations *with others*. The present study probes into the notions of self and other in "The Stray Dog" and *Timbaktu* and asks how the texts define and construct the concepts of self and other and how could these constructions be interpreted. It also studies eschatology, altruism and indifference towards the demands of the other in the two texts as it draws a distinction between fear and

* Article history:

Received 15 February 2023

Received in revised form 27 May 2023

Journal of Comparative Literature

Year 15, No. 28, spring and summer 2023

Accepted 06 June 2023

Published online: 16 September 2023

Publisher: Shahid Bahonar University of Kerman

© The Author(s).

1. **Corresponding author:** Member of Research Center of Islam and Iran culture, Shahid Bahonar university of Kerman Email: A.ziaaddini@uk.ac.ir
2. Faculty member of the foreign languages department, Shahid Bahonar University of Kerman Email: n.shafaie@uk.ac.ir

social anxiety. It also discusses animal rights and the human domination of nature. As submissive characters, both Pat and Mr. Bones are entrapped in the rules and structures of human society. Even when they are rejected by society, they still seek the approval of a domineering power to experience the satisfaction consequent upon hegemony.

2. Methodology

This is qualitative and fundamentally theoretical research. The logic that governs the research is deductive; that is, the results have been obtained by comparing extracts from the two texts. Using library sources and using the American school of comparative literature, this research has investigated the different aspects of self and other in “Stray Dog” and *Timbaktu*.

3. Discussion

The present study deals with philosophical perspectives on self and the metaphysical concept of otherness. *It also addresses alienation, rationality, power and the rise of modernism against Cartesian philosophy in “The Stray Dog” and Timbaktu. It studies the emergence of self/other binary opposition and modern man’s rejection of Descartes’s concept of subjectivity and his embracing of Hegel’s notion of consciousness, a philosophy that makes allowances for the presence of the other. The binary opposition of self and other is evident in “The Stray Dog” and Timbaktu. In these narratives the opposition between human beings and dogs provides the writers with a fertile ground for investigating the social and philosophical implications of self and other. The confrontation between humans and non-human animals represents the ontological and social dimensions of self and other in the modern world as self–other understanding is a central concept that forms the backbone of social cognition. The study also addresses eschatology in the narratives in terms of the dimension of time and space. The eschatological journey of Pat and Mr. Bones is beyond the realm of comprehension because it is the mysterious separation of the subject/self from society/other. Although both characters move towards annihilation, their journey could be seen as moving toward an ultimate perfection yet to be attained. Pat and Mr. Bones are both seeking a Utopian world and a master who would*

make an ideal world for them. This is the subject's escape towards the sacred and the transcendental. Both narratives challenge the concept of time and place. According to Auster, Timbuktu is "Where the map of this world ends, that's where the map of Timbuktu begins" or it is "an oasis of spirits." (Auster: 2017:61) or "a realm of eternal nothingness" (ibid, 62). It is also described as a place "where no things are nor will ever be. Except me. Except not me. Except eternity" (Ibid, 76). Similarly, in "The Stray Dog", Pat "did not know why he was running, did not know where he was going, could neither go back nor move forward". (Hedayat, 2017: 28). The two narratives are caught between the impulses of life and death. That Pat finds peace by separating from the human society and Mr. Bones finds peace in reaching Timbuktu show that both narratives are eschatological chronology: both stories are concerned with the ultimate destiny of the individual and the return to one's origins.

The two texts are similar in many respects. Both writers employ suspense to highlight the outcomes affecting the characters' fate. Hedayat creates suspense by choosing the word stray to describe the dog and Auster creates semantic ambiguity and suspense by choosing the title Timbuktu and relating it to the other world. In both texts, space becomes time and vice versa. The temporality and spatiality of the two texts is close to Bakhtin's concept of chronotope. As chronotope has a cognitive meaning and narrative structure, it expresses the style, attitude and ideology governing the narratives. By choosing two non-human animals as major characters, Hedayat and Auster portray and criticize the self through its confrontation with the other. In both stories, the other becomes a catalyst for the recognition of the social self. In addition, both writers emphasize the interrelationship of the self and the subject as well as the independence. However, in "The Stray Dog" the self is in a destructive relation with the other, while in *Timbuktu* the self and other complement each other. Both texts address the coexistence of self and other, the ethics of care, animal rights, eschatology and man's passive attitude towards nature. Both writers have addressed self-other dualism in their other novels. This theme is evident in Sadegh Hedayat's *The Blind Owl* and Paul Auster's *The New York Trilogy*, *The*

Book of Illusions, *Moon Palace* and *Oracle Night*. In both texts, the binary of self and other is based on the presence of the self, the presence of the other and the interaction between the self and the other. This self-other dynamic is closely related to Bakhtin's idea that self is *implied dialogically in otherness*.

4. Conclusion

An analysis of the two texts shows that they have many points in common: non-human animals as narrators, narrative suspense, the interrelation between the social self and the subject, symbiosis and social ethics, eschatology, the ethic of care, animal rights and the metaphysical concept of otherness. In both narratives the self is represented in opposition with the other. Both texts suggest interaction between the self and the other and caring for the demands of the other. Otherness is approached as the presence of the self, the presence of the other and the interaction between the self and the other. The dialogical implication of the self in the otherness is Bakhtin's suggestion for the self/other binary opposition. Through this opposition he comments on hegemony, displacement, abandonment, loneliness, the problematic relation of man and nature, and the expression of pain and suffering. As hegemony designates complete domination, both narratives criticize the way oppressed societies recreate the discourse of power. Hedayat and Auster use the relation between humans and nature and humans and non-human animals to show the dark side of the society. Moreover, both narratives show the distinction between fear and anxiety which, at the narrative level, related to existentialist fears and jouissance.

Keywords: *Self, Other, The Stray Dog, Paul Auster, Sadegh Hedayat, Timbuktu.*

References [in Persian].

Ahmadi, B. (2021). *The Structure and Interpretation of Texts*. Tehran: Markaz

- Ahmadzadeh, Sh. (2007). "Jacque Lacan and Criticism of Modern Psychoanalysis" *Research Journal of the Iranian Academy of Arts*. (4), 93-108.
- Ansari, M. (2005). *Democracy Dialogue*. Tehran: Markaz.
- Auster, P. (2017). *Timbaktu*. Translated by Shahrzad Lolachi. Tehran: Ofogh.
- Bizaki, N. (2007). "A Time for You to be Reread". *Roudaki*. (18), 149-156.
- Buber, M. (2001) *I and Thou*. Translated by Sohrab Abootorab and Elham Atarodi. Tehran: Farzan.
- Descartes, R. (2011). *The Principles of Philosophy*. Translated by Manoochehr Saneie Darebidi. Tehran: Almahdi.
- Dezfoolian, K & Amn-Khani E. (2009). "The Other in the Stories of Shanameh" *Research in Persian Language and Literature*. (13), 1-23.
- Dierkes, H. (2005). *Philosophical Anthropology*. Translated by Mohammad Reza Beheshti. Tehran: Hermes.
- Fokoohi, N. (2007). *History of Anthropological Ideas and Theories*. Tehran: Ney.
- Ghasemi, F. (2004). "Levels and Components of Identity" in A.A. Alikhani (Ed), *Identity and Identity Crisis*. Tehran: Institute for Humanities and Cultural Studies.
- Hashemi, R and R, Pirooz. (2022). "Analysis of the Story of 'Stray Dog' Based on the Genealogical Approach of the Concept of Alienation". *Journal of Literary Criticism and Rhetoric*. (11:2), 121-142.
- Hedayat, S. (2019). *The Stray Dog*. Tehran: Madjid.
- Hegel, G. W. F. (2013). *The Phenomenology of Spirit*. Translated by Bagher Parham. Tehran: Kandokav[in Persian].
- Ibn Arabi, M. (1988). *Treatises*. Introduction and Corrections by Najib Mayel Heravi. Tehran: Mola.
- Jahanbegloo, R. (1994). "Conversation with Emmanuel Levinas". *Kian Quarterly Journal*. (22), 2-10.
- Khodadadi, A. (2014). "Nietzsche and the Problem of Self and Other in Art". *Soureh Andisheh*. (6), 202-206.

- Levinas, E. (2020). *Time and the Other*. Translated by Samira Rashidpour. Tehran: Ney.
- Mawlawi, J. M. (1994). *Masnavi* (Based on Raynold Alleyne Nickolson's Translation) Introduction by Badiozaman Forozanfar. Tehran: Javidan.
- Mc Quarrine, J. (1998). *Existentialism: An Introduction, Guide and Assessment*. Translated by Mohammad Saeed Hanaie Kashani. Tehran: Hermes.
- Nayebpour, K. and N. Varghaian. (2012). "A Comparative Study between Faithful Ruslan, Timbuktu and "The Stray Dog". *Journal of Literary Criticism and Stylistics*. (10), 161-178.
- Nojumian, A. A. (2007). "The Other in Derrida's Thought" in *Self as Seen by the Other*. Fourth Comparative Literature Conference. Tehran: Tehran University Press.
- Nietzsche, F. (1983). *Thus Spoke Zarathustra*. Translated by Dariush Ashoori, Tehran: agah.
- Nietzsche, F. (1998). *The Will to Power*. Translated by Mohammad Bagher Hooshyar, Tehran: Farzan Rooz.
- Pooyandeh, M.J. translator and Editor (2020). *The Dialogical Principle, Laughter, Freedom: Michael Bakhtin, Todorov, Jakobson, Kristiva, Goldman, Jean-Yves Tadié*. Tehran: Charkh.
- Ritzer, G. (2011). *Sociological Theory*. Translated by Mohsen. Salasi. Tehran: Elm [in Persian].
- Saadi Shirazi, M. (1995). *Complete Works of Saadi*. Edited by Mohammad Ali Foroughi. Tehran: Raha [in Persian].
- Sartre, J. P. (2001). *Existentialism Is a Humanism*. Translated by Mostafa Rahimi. Tehran: Niloofar.
- Schmitt, E.E (2018). *Dog*. Translated by Soroush Habibi. Tehran: Niloofar.
- Selden R. and Peter Widowsson. (2005). *A Reader's Guide to Contemporary Literary Theory*. Translated by Abbas Mokhber. Tehran: Tarhe Now.
- Shahbazi, A. (2012). "Animal Rights: Considerations on Theory and Practice". *Journal of Legal Research*. (36), 27-56.
- Shahmiri, A. (2010). *Postcolonial Theory and Practice*. Tehran: Elm.

- Shams Tabrivi. (2008). *The Teachings of Shams of Tabriz*. Edited by Jafar Moddares Sadeghi. Tehran: Markaz.
- Todorov, T. (1994). *Mikhail Bakhtin: The Dialogical Principal*. Translated by Dariush Karimi. Tehran: Markaz.
- Zeinali, R. (2021). *Self, Other and God in Kierkegaard's Philosophy*. Tehran: Aan Soo.
- References [in English]
- Adams, C.J. (2010). *The sexual Politics of Meat, A Feminist – vegetarian Critical theory*. New York: Continuum.
- Anderton, J. (2016). "Dogdom: Nonhuman Others and the Othered Self in Kafka, Beckett and Auster". *Twentieth Century Literature*. Vol. 62. NO. 3, Pp. 271-288.
- Aristotle. (350 BC.). *On the Soul*. Trans J.A. Smith. Book1. A Universal Download Edition. Pp. 41-43.
- Bakhtin, M. (1993). *Toward a Philosophy of the Act*. translated by Vadim Liapunov. Austin: University of Texas Press.
- Bates, T. R. (1975). "Gramsci and the Theory of Hegemony", *Journal of the History of Ideas*. Vol. 36. No. 2, Pp. 351-366.
- Derrida, J. (2002). *Writing and Difference*. Translated by Alan Bass. 4th Edition, London: Routledge.
- Evans, C.S. (2006). *Kierkegaard on Faith and the Self*. Collected essay. Texas: Baylor University Press.
- Ittner, J. (2006). "The Spaniel, Part Canine Puzzle: Anthropomorphism in Woolf's *Flush* and Auster's *Timbuktu*". *Mosaic: An Interdisciplinary Critical Journal*. Vol. 39. No. 4, Pp. 181-196.
- Kierkegaard, S. (1983). *The sickness Unto Death: A Christian Psychological Exposition for Upbuilding and Awakening*. Ed and Trans by Howard V. Hong and Edna H. Hong. Princeton: Princeton University Press.
- Korsgaard, C.M. (1996). *The Sources Normativity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Levinas, E. (2011). *Totality and Infinity: An Essay on Exteriority*. Translated by Alphonso L. Duquesne University press.
- Michelman, S. (2008). *Historical Dictionary of Existentialism*. The scarecrow Press. Inc.

- Nibert, D. (2013). *Animal Oppression and Human Violence: Domestration, Capitalism and Global Conflict*. New York: Columbia university press.
- Regan, T. (1983). *The Case for Animal Right*. Berkeley: University of California Press.
- Roger, C. (2004). "The Ego, the Self and the Subject in Paul Auster's Fictions". *Poetics of the Subject*. Area Online: <https://Doi.Org/10.4000/ Erea>. 71.
- Rotenstreich, N. (2009). *Immediacy its Limits (Revivals): A Study in Martin Buber's Thought*. London: Routledge, Taylor and Francis Group. ELibrary(<https://doi.org/10.4324/9780203858240>).
- Sartre, J.P. (1966). *Existentialism and Humanism*. translated by Philip Mairet. London: Methuen.
- Singe, P. (1993). *Practical Ethics*. 2nd Edition. Cambridge: Cambridge university press.
- Sign, P. (1976). "All Animals Are Equal", *Animal Right and Human Obligations*". Eds Tom Regan and Peter Singer. New Jersey: Prentice- Hall.

تحلیل تطبیقی مفهوم «خود» و «دیگری» در سگ ولگرد اثر صادق هدایت و تیمبوکتو از پل استر*

علی ضیاءالدینی دشتخاکی^۱ (نویسنده مسئول)؛ ناهید فخر شفاپی^۲

چکیده

جامعه انسانی همواره با تقابل‌ها و تعامل‌های دوگانه و فلسفه حضور مواجه بوده است. مفهوم «خود» و «دیگری» وجهی از این امر است که در نظریات فلسفی-اجتماعی هگل، هوسرل، کی‌یرکگور، باختین و لویناس نمود داشته است. این جستار با بهره‌گیری از منابع کتاب‌خانه‌ای و با استفاده از روش تحلیل محتوا و بر اساس مکتب ادبیات تطبیقی آمریکایی و با تکیه بر وجوه نظری یاد شده، مفهوم خود و دیگری را در دو داستان سگ ولگرد هدایت و تیمبوکتو اثر پل استر واکاوی و تحلیل نموده و در آن ضمن بیان معنای خود و دیگری، اصول مهم فکری هدایت و استر در مواجهه با دیگری، ابعاد فرجام‌شناسی در سطح دو روایت و عدم دیگرپذیری به مثابه یک کنش اجتماعی را نشان داده است و به نتایجی دست یافته است که مهم‌ترین آن عبارتند از: در هر دو روایت ترسیم ذهنیت اجتماعی-تاریخی در تقابل با دیگری مطرح می‌شود و با مفهوم دیگرپذیری و مهرورزی به مثابه یک پیشنهاد یا راه حل، تداوم پیدا می‌کند؛ در دو اثر مفهوم دیگری مبتنی بر سه محور حضور خود، حضور دیگری و تعامل خود با دیگری

* تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۱۱/۲۶ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۰۳/۰۶ تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۴۰۲/۰۳/۱۶

نشریه ادبیات تطبیقی، سال پانزدهم، شماره بیست و هشتم، بهار و تابستان ۱۴۰۲، صص ۲۸۳-۳۱۶
DOI: 10.22103/JCL.2023.21071.3590

ناشر: دانشگاه شهید باهنر کرمان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی.

حق مؤلف © نویسندگان

۱. عضو پژوهشکده فرهنگ اسلام و ایران، دانشگاه شهید باهنر کرمان. رایان‌نامه: A.ziaaddini@uk.ac.ir

۲. استادیار گروه آموزشی زبان‌های خارجی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران. رایان‌نامه:

n.shafaie@uk.ac.ir

است و در آن مواردی از قبیل رضایت از هژمونی، تنهایی و آوارگی، ارجاع جامعه به خودش، تعلیق رابطه انسان با محیط، خودگریزی و بیان درد و رنج بروز می‌کند؛ رضایت از هژمونی، امری معطوف به قدرت است؛ در سطح روایی دو اثر، نوعی اضطراب هستی‌شناسانه بروز می‌کند که در مواردی با خودفراموشی کنشگران همراه است.

واژه‌های کلیدی: خود، دیگری، سگ ولگرد، تیمبوکتو، صادق هدایت، پل استر.

۱. مقدمه

خودآگاهی، محصول دیگرآگاهی است. به همین دلیل فلاسفه معتقدند که «تاریخ فلسفه را نمی‌توان به کلیتی تقلیل داد که در آن آگاهی به خود، همان آگاهی به کل باشد.» (لویناس، ۱۳۷۳: ۸) در نتیجه جهان معنا، بدون درک دیگری گرفتار نقصان است، زیرا «رابطه با دیگری است که به زندگی اجتماعی ما تشخص می‌بخشد... دیگری، فقط یک دگرخو نیست؛ بلکه او چیزی است که من نیستم.» (لویناس، ۱۳۹۹: ۱۰۵) این نگاه لویناس به مفهوم «دیگری»، علاوه بر تأثیری که بر شناخت «خود» دارد، بیانگر نقش تکاملی و اجتماعی دیگری است. از نظر ما مواجهه انسان (خود) با انسان و طبیعت (دیگری)، کل اجتماعی را می‌سازد. از دیدگاه روتنریخ «مواجهه طبیعی انسان با انسان است که سبب زندگی واقعی می‌شود.» (Rotenstereich, 2009: 7-8)

انسان سوژه‌ای است که آگاهی او معطوف به ذهن اوست از این رو آگاهی گفتمانی، ماحصل التفات گفتمانی است. جمله «تعرف الأشياء بأضدادها»، شناخت را به وجود نقطه مقابل منوط می‌کند. این امر وجهی مهم از فلسفه وجود است. همچنان که در درک اشیا به اضدادشان، مدارا در تقابل با خشونت و نور در تقابل با ظلمت معنا می‌یابد، در فلسفه اگزیستانسیالیسم (Existentialism) نیز برخی واژه‌ها نظیر «خود»، در تعامل یا در تقابل با دیگری درک می‌شوند. الگوهای نظری مربوط به مفهوم خود و دیگری، دو نوع نگرش را نشان می‌دهد:

الف: نگرش غیردینی، که در نظریات سارتر و هایدگر دیده می‌شود.
ب: نگرش الهی، که در آرای کی‌یرکگور، یاسپرس، گابریل مارسل و بویر عرضه شده است.

در نگاهی کلی می‌توان مفهوم خود و دیگری را حول سه محور انسان، خدا و جهان مطالعه و تحلیل کرد. در آثار ادبی، این مفاهیم بر اساس چارچوب گفتمانی حاکم بر اثر دریافت می‌شوند.

۱-۱. شرح و بیان مسئله

بسیاری از جوامع و از جمله ایران و آمریکا، در تاریخ خود، دیگری را جُسته و زیسته‌اند. این وجه، در آثار ادبی این دو کشور نیز نمود داشته است. سگ ولگرد صادق هدایت و تیمبوکتوی پل استر از جمله این آثارند. از آنجا که «داستان، مجموعه‌ای از صداهای اجتماعی و بیان فردی آن‌ها را به نمایش می‌گذارد و مجموعه‌ای از معانی را بر اساس کنش متقابل اجتماعی تولید می‌کند.» (سلدن و ویدوسن، ۱۳۸۴: ۵۹) این دو اثر جلوه‌گاه کارکردهای مختلف در جهان روایتند. از مهم‌ترین کارکردهای روایی در سگ ولگرد و تیمبوکتو، کارکرد اجتماعی است که در آن، وجوه ارتباطی بین خود و دیگری صورت‌بندی و بازتولید می‌شود. در دو اثر پات و مستربونز، دو نماینده جامعه هستند که کنش‌های آن‌ها خواننده را به درک و دریافت مفهوم فلسفی - اجتماعی خود و دیگری رهنمون می‌سازد. گاه نسبت آنها با جامعه، «دیگری» است و گاه به عنوان «خود» اجتماعی، در تقابل و یا تعامل با دیگری قرار می‌گیرند. در این رابطه، مفهوم خود، با بروز دیگری معنا می‌یابد.

در این جُستار پرسش اساسی این است که مفهوم خود (Self) و دیگری (Other/ Otherness) در دو داستان سگ ولگرد و تیمبوکتو چه تفسیرها و کارکردهایی دارد و مهم‌ترین اصول فکری حاکم بر این دو روایت که بر پایه آن خود و دیگری بازتعریف می‌شوند، کدامند؟

۱-۲. پیشینه پژوهش

نایب پور و ورقائیان (۱۳۹۱: ۱۷۸-۱۶۱) مشابهت‌های مضمونی روسلان وفادار، سگ و لگرد و تیمبوکتو را بررسی کرده‌اند و بیزکی (۱۳۸۶: ۱۵۶-۱۴۹) با مراجعه به متن، به معرفی این اثر پرداخته‌است. هاشمی و پیروز (۱۴۰۱: ۱۲۱-۱۴۲) به تحلیل مفهوم از خود بیگانگی در داستان سگ و لگرد پرداخته‌اند. همچنین آندرتون (2016: 271-288)، در روی کردی انسان محور، به غیرقابل دسترس بودن و محدودیت بینش حیوانات می‌پردازد. راجر (2004)، در روی کردی روان‌شناختی، شخصیت‌های روایی رمان‌های استر را تحلیل می‌کند. اینتر (2006: 181-196) هم از دلایل استفاده آستر و وولف از شخصیت بخشی به حیوانات می‌گوید. بررسی‌ها نشان می‌دهد که تا کنون هیچ پژوهشی، به تحلیل تطبیقی مفهوم خود و دیگری در این دو روایت نپرداخته است. بنابراین این جستار نخستین اثر در این زمینه قلمداد می‌شود.

۱-۳. ضرورت و اهمیت پژوهش

از آنجاکه «رابطه با دیگری، رابطه با قسمی راز است» (لویناس، ۱۳۹۹: ۹۲)، بازخوانی مفهوم دیگری در آثار ادبی، واکاوی جهان رازناک اجتماعی و بازنمایی نگرش انسان به عناصری است که در نگاه نخست با او رابطه غیریت دارند. نتیجه این کاوش، کشف بخشی از جهان راز آدمی است و اهمیت ویژه‌ای دارد.

شناخت مفهوم فلسفی - اجتماعی خود و دیگری و الزام به درک آن، رهیافتی به بازسازی، تحول و رشد ذهنیت اجتماعی است و در نتیجه آن آزادی و تحمل عقاید دیگری ترویج می‌شود. از طرفی مکانیسم حیات فرهنگی خود و دیگری بر پایه مقایسه است. «از طریق این مکانیسم است که انسان خود را از دیگری جدا کرده و هویت می‌یابد» (فکوهی، ۱۳۸۶: ۲۲). ارتباط این مفهوم با هویت، بر ضرورت پردازش آن در حوزه پژوهش صحه می‌گذارد.

اگر این باور اگزیستانسیالیست‌های الهی را بپذیریم که «انسان به واسطه ربط خود با دیگری «خود» می‌شود» (زینلی، ۱۴۰۰: ۱۰۷)؛ یعنی به مدد دیگری می‌تواند زندگی اصیل

را تجربه کند، آنگاه مطالعه درباره «خود» و «دیگری» به یک ضرورت پژوهشی بلامنازع بدل خواهد شد.

۴-۱. روش کار

این پژوهش کیفی است و در دسته تحقیقات بنیادی- نظری جای می‌گیرد. منطق حاکم بر تحقیق، منطق قیاسی است؛ یعنی نتایج از جزء (مقایسه کدهای متنی دو اثر) به کلّ به دست آمده‌است. این جستار با استفاده از منابع کتاب‌خانه‌ای و با بهره‌گیری از مکتب آمریکایی در مقایسه آثار ادبی، به بررسی وجوه مختلف خود و دیگری در سگ و لگرد و تیمبوکتو پرداخته است.

۲. شرح و تحلیل نظری و تطبیقی

۲-۱. خود و دیگری از نظر تا معنا

مفهوم «دیگری» را ابتدا هگل در کتاب *پدیدارشناسی روح* مطرح کرد. از نظر هگل خودآگاهی در دیگرآگاهی مفهوم می‌یابد. او معتقد بود «آگاهی فرد به گونه‌ای ضروری با آگاهی دیگری کامل می‌شود» (ن.ک: احمدی، ۱۴۰۰: ۱۰۲). تفسیر الکساندر کوژو از آثار هگل و کتاب هستی و نیستی، که سارتر (۱۹۴۳م.) در آن از دیدگاه‌های هایدگر، هگل و هوسرل کمک گرفته است، به تبیین مفهوم دیگری کمک کرد. ترجمه مصطفی فرزانه (۱۳۲۷) از نمایش‌نامه *در بسته* (No Exit) با جمله مشهور «دیگری جهنم است»، ترجمه شکیباپور (۱۳۵۵) از کتاب *هستی و نیستی سارتر* و تلاش‌های مصطفی رحیمی در معرفی آثار سارتر سبب شد تا مفهوم دیگری در ایران معرفی شود. این مفهوم با ترجمه کشف دیگری همراه با *لویاس* از مسعود علیا (۱۳۸۰)، بسط یافت. پس از آن دیگری بارها و از وجوه مختلف، از جمله از دریچه جامعه‌شناسی، تفسیر و بازتفسیر شد. برخی از مهم‌ترین تفاسیر در تبیین رابطه «خود» و «دیگری» عبارتند از:

- «دیگری لازمه وجود من است. همچنانکه برای معرفتی که من از خویشتم دارم وجود دیگری لازم است، کشف من نیز موجب کشف دیگری می‌شود» (سارتر، ۱۳۸۰: ۵۸).

– از نظر مک کواری (۱۳۷۷: ۹)، انسان فاعل شناسا (سوژه) است. این امر رابطه انسان با دیگری را به رابطه‌ای ضمنی بدل می‌کند چرا که هر دیگری، خودی است با جهانی بیرون از خویشتن.

– «من حقیقی آن است که من را در حضور یک تو ببیند» تودورف، (۱۳۷۷: ۲۱۳).

– از نظر لاکان «من در زبانی مشترک و از طریق رابطه با دیگران فراگرفته می‌شود» (احمدزاده، ۱۳۸۶: ۹۶).

– «دیگری جزء لازمی است برای درک خود» (قاسمی، ۱۳۸۳: ۸۵-۸۴).

– بودن در سه وجه «برای خود»، «همراه دیگری» و «در جهان» معنا پیدا می‌کند (Michelman, 2008: 1-2).

– «خود» بودنش را از طریق ارتباط با «دیگری» پیدا می‌کند (Evans, 2006: 264).

– خود انسانی عبارت است از رابطه‌ای مشتق و استقرار یافته، رابطه‌ای که خود را به خود ربط می‌دهد، خود را به دیگری هم ربط خواهد داد (Kierkegaard, 1983: 13-14).

– لویناس (2011: 42-46) «دیگری» را متعارض و ناهمگون با «خود» تعریف می‌کند که سبب شناختن خود می‌شود.

در همه این تعاریف، دیگری در حیات اجتماعی اهمیت ویژه‌ای دارد؛ همین است که باختین می‌گوید: «تنها غیر است که می‌تواند مرا به بخشی هم‌جنس از بافت دنیای خارج تبدیل کند... من با آشکار نمودن خود بر غیر و از طریق شخص او و با کمک اوست که به خود آگاهی دست می‌یابم» (باختین، نقل از تودورف، ۱۳۷۷: ۱۸۲-۱۸۰). با پذیرش این فرض، می‌توان دیدگاه عرفانی «المؤمنُ مرآة المؤمن» را هم‌سو با نگرش اگزیستانسیالیتهای الهی نسبت به «دیگری» دانست.

مفهوم «دیگری» در اگزیستانسیالیسم، پدیدارشناسی (Phenomenology)، روانکاوی و جامعه‌شناسی بازتاب گسترده‌ای داشته است. وجه مشترک آن در همه حوزه‌ها، رابطه با مفهوم «خود» و عاملیت آن در شناساندن این مفهوم است. در برخی آثار کلاسیک نظیر اسرار خودی و رموز بی‌خودی اقبال و نیز در نگرش ادوارد سعید به مقوله شرق‌شناسی،

خود و دیگری در تقابل با یکدیگرند. این نگرش در هر دو حوزه تمدنی شرق و غرب دیده می‌شود. دریدا معتقد است که «تقابل‌های سلسله مراتبی، ساختار تفکر غربی را تشکیل داده‌اند» (Derrida, 2002: 30) بعدها ابعادی از این نگرش خودمحور، با نقد مفهوم خودمحوری نزد فلاسفه بزرگی چون نیچه، هوسرل و هایدگر همراه بود. مفهوم «دیگری»، برآمده از عبور مدرنیسم از سوژگی کتیو کانتی است، که در آن نیازی به برقراری ارتباط با دیگری نیست، حال آنکه در نگرش نو، خود و دیگری در ارتباط با هم تعریف می‌شوند. تعریف نظری «خود» را می‌توان در نظریات فروید، هربرت مید، باختین، بوبر، هورتن کلی، لاکان و دریدا پی گرفت.

در این بین به باور باختین هویت خود با دیگری قابل درک است. از نظر او «هر خودی نمی‌تواند خودش را کامل و به صورت یک کل شناسایی کند» (انصاری، ۱۳۸۴: ۱۷۵؛ تودوروف، ۱۳۷۷: ۱۸۰). در فلسفه ویتگنشتاین هم عبارت «خود وجود دارد»، گزاره‌ای معنادار نیست. از نظر کی‌یرکگور (۱۴۰۰: ۶۳) نیز «خود در ارتباط با امور دیگر تعریف می‌شود. هر اندازه «دیگری» که در مقایسه با آن، «خود» را تعریف می‌کنیم نازل باشد، به همان اندازه تعریفمان از خود نازل خواهد بود».

اندیشه محوری در فلسفه دیگری، شعار «تو هستی، پس من هستم» است. بر پایه همین انگاره است که خودآگاهی هگل، فاعل شناسای سارتر، ناخودآگاه فروید، دازاین (Da-sein) هایدگر، استعلای حیات هوسرل، مرگ انسان فوکو، متافیزیک حضور دریدا (ن.ک: نجومیان، ۱۳۸۶: ۲۱۵-۲۲۶)، کتاب من-تو بوبر (۱۳۸۰)، آیینگی لاکان و منطق گفت‌وگوی باختین و حتی برخی وجوه شناختی انسان‌شناسی فلسفی (ن.ک: دیرکس، ۱۳۸۴) عرضه می‌شود. در این دیدگاه‌ها «مفهوم دیگری، در عمومی‌ترین سطح، به رابطه‌ای دوقطبی بین یک سوژه و یک فرد یا یک چیز اشاره دارد که متفاوت با غیر است و به مثابه ناخود تعریف شده است» (شاهمیری، ۱۳۸۹: ۱۰). این وجه از مفهوم دیگری، در سگ ولگرد و تیمبوکتو مشهود است. در این دو داستان، پات و مستربونز هر دو دارای قدرتی هستند که می‌توانند بیرون از خود بایستند و انسان و جامعه انسانی را قضاوت یا

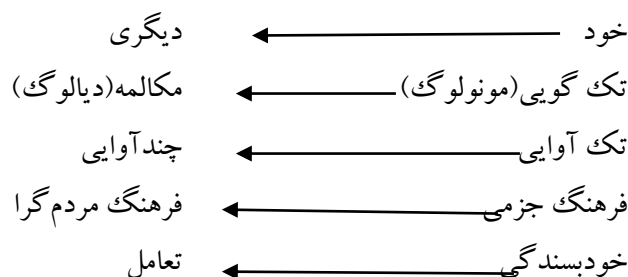
روایت کنند؛ یعنی آن دو یک فراروی بیرون از خود یا به قول باختین برون‌بودگی (Transgression) دارند و بر مبنای همین امر است که جامعه انسانی را درک می‌کنند. ماهیت دیگری در دو اثر فلسفی-اجتماعی است و دو نویسنده اهداف اجتماعی خاصی را دنبال می‌کنند.

۲-۲. خود انسانی مدرن یا پست مدرن

در ادبیات کلاسیک ایران و در شعر سعدی، سگ اصحاب کهف روزی چند/ پی نیکان گرفت و مردم شد (سعدی، ۱۳۷۴: ۴۱). بر خلاف این جریان، در داستان معاصر، سگ ولگرد هدایت (۱۳۹۸)، آرگوس سگ دکتر هی من (امانوئل اشمیت، ۱۳۹۷)، مستربونز، سگ ویلی (آستر، ۱۳۹۶)، روسلان وفادار در اثر گنورگی ولادیموف، سگ بیل در رمان الیور تویست دیکنز، باک در آوای وحش جک لندن و حتی سگ داستان قلب یک سگ اثر بولگانف، هیچ کدام به انسان امیدی ندارند. آنان انسان مدرن را به سُخره می‌گیرند و در مقام دیگری، خود جامعه انسانی را به شکل دردناکی بازنمایی می‌کنند. نمایندگان جامعه در سگ ولگرد و تیمبوکتو پنه‌لوپه‌وار گرفتار خودگریزی هستند. جهان اجتماعی پات را نمی‌شناسد و او در گریز از این غریبگی از جامعه دور می‌شود: «نه می‌دانست چرا دویده و نه می‌دانست کجا می‌رود» (هدایت، ۱۳۹۸: ۲۸). در تیمبوکتو هم چون ویلی «روح ناآرامی دارد و به درد زندگی این دنیا نمی‌خورد» (آستر، ۱۳۹۶: ۲۰)، جامعه او را نمی‌شناسد و او خودگریز است و می‌خواهد تصویرش را از طریق دیگری (خانم سوانسون)، وابگذارد و از زندگی خلاص شود (همان: ۲۳-۲۱).

با عبور جامعه مدرن از من دکارتی و رد آن در نظریه هگل، فلسفه دیگری جایگاه اجتماعی بهتری پیدا کرده است. تعمیق مفهوم فردیت در جهان مدرن، سبب شده است که «خود»، بی آنکه بتواند «دیگری» را نفی کند، بیشتر مورد توجه قرار گیرد. از این رو، انسان مدرن همواره دیگری را بازتعریف کرده است. همان‌گونه که «اگزستانسیالیست‌ها با قراردادن هستی و هستمندی انسان در مرکز توجه، وجود دیگری را به کانون اندیشه می‌آورند و بر آن تأکید دارند» (مک کواری، ۱۳۷۷: ۲۸۳)، تعاریف جدید انسان از خود نیز

مفهوم دیگری را مطرح می‌کند و از فردگرایی برآمده از مدرنیته می‌گریزد. سرکوب دیگری، قاعده جوامع بسته و تحمل دیگری از ویژگی‌های جوامع باز است. انسان معاصر در مواجهه با «خود»، گرفتار نوعی دوگانگی نظری است. تقسیم خود به «من» و «در من» در نظریه هربرت مید (ریترز، ۱۳۹۰: ۲۸۰) و نگاه دوگانه باختین به من از دو پنجره خود و دیگری نمونه‌هایی از این دوگانگی نظری به حساب می‌آید. کنش‌های ارتباطی از منظر باختین به شرح زیر است:

این دوگانگی نظری در ارتباط انسان و حیوان، با طرح دوگانه انسان-حیوان (Animal) و حیوان-غیرانسان (Non-human Animal) رنگ می‌بازد. همین است که در تأویلی دکارتی، پات، ویلی و مستربونز موقعیت بیناسوژه‌ای دارند. آنان گاه در موقعیت سوژه و گاه در جایگاه اُبژه قرار می‌گیرند. مستربونز و پات در نقطه تعلیق رابطه انسان با انسان و محیط، نقش‌آفرینی می‌کنند: بروز یک روح انسانی غیر قابل درک در چهره پات (هدایت، ۱۳۹۸: ۲۰). ابهام در صدای صاحبش (همان: ۲۴) و اینکه «پات حس می‌کرد وارد دنیای جدیدی شده که نه آنجا را از خودش می‌دانست و نه کسی به احساسات و عوالم او پی می‌برد» (همان: ۲۶)، تعلیق رابطه انسان و محیط را نشان می‌دهد. امری که استر در واژه تیمبوکتو، به مثابه نقطه آغاز تعلیق این رابطه (استر، ۱۳۹۶: ۶۲) و تبدیل مستربونز به یک سگ-مگس (همان: ۸۵-۸۴) آن را بروز می‌دهد.

این انسان-حیوان‌ها گاه خود انسان هستند. انسانی که به عقب رانده شده و انفعال سوژه پست مدرن را به تصویر می‌کشد. آنان سگ-انسان‌هایی هستند که گاهی در قیاس با

جامعه انسانی، «دیگری» و گاه در افکار و حدیث نفس‌هایشان یک «خود» اجتماعی هستند که تمثیل‌گونه آوارگی و تنهایی انسان معاصر را به رخ می‌کشند: در چهره پات «دو چشم میشی پر از درد و زجر و انتظار [است] که فقط در پوزه یک سگ سرگردان ممکن است دیده شود.» (هدایت، ۱۳۹۸: ۲۰) در تیمبوکتو نیز سگ استعاری، نشانه محرومیت است (استر، ۱۳۹۶: ۷۰) و مواردی نظیر خانه‌به‌دوشی و دربه‌دوری مستربونز و صاحبش در بالتیمور (همان: ۱۹؛ ۱۸) که «فقط دور می‌زدند، سرگشته در برزخ یک ناکجا و ناکجای بعدی (همان: ۱۰۴) و مواردی از این دست (۲۰؛ ۲۵؛ ۲۸؛ ۳۶؛ ۴۲؛ ۷۳؛ ۱۰۹؛ ۱۲۲-۱۲۱؛ ۱۲۸؛ ۱۳۶) گواهی بر آوارگی و تنهایی برآمده از مدرنیسم است.

انسان معاصر خود را در حالتی منفعل می‌بیند و با فرآیند بیگانه‌سازی (Alienation) حاکم، از جامعه طرد می‌شود. ویلی، مستربونز و پات نمونه‌های برجسته این جریانند. از این رو می‌توان حضور آنان را در جامعه، در قالب ساخت قدرت بررسی کرد. زیرا در دو روایت سوژه همیشه در معرض قدرت‌های محیطی است. دو نویسنده در برخی از سکانس‌ها، میان قدرت و عقلانیت منازعه‌ای ایجاد کرده‌اند که در آن حیوان‌بودن و انسان‌بودن (امر غیرعقلانی و امر عقلانی)، جای خود را به هویت هر موجود می‌دهد. در این صحنه‌ها پات و مستربونز، با به چالش کشیدن عقلانیت اجتماعی انسان، در برابر فلسفه دکارتی قیام می‌کنند. گاهی در دو روایت، رابطه خود با دیگری آنچنان به هم می‌آمیزد که دیگری را در ارتباط با خود می‌پنداریم و بالعکس. بنابراین میان انسان و حیوان نسبت‌هایی بروز می‌کند که بر اساس آن جهان معنا شکل می‌گیرد و در چارچوب آن مفاهیم زندگی پدید می‌آید. هر جا این نسبت‌ها وسیع‌تر می‌شود، فردگرایی برآمده از عقل مدرن به چالش کشیده می‌شود، جامعه بر پایه تمایزها و تفاوت‌ها طبقاتی می‌شود و پیوند انسان با دیگری عمیق‌تر می‌شود و هر جا که محدودتر می‌شود، من (Ego) قوت می‌گیرد. بنابراین با بسط مفهوم دیگری، مفهوم «واپسین انسان» نیچه و اینکه «انسان با «سر» در جهان زندگی می‌کند» (خدادادی، ۱۳۹۳: ۲۰۴)، رنگ می‌بازد و به نوعی ظهور فرانسوا، در حیات اجتماعی انسان رقم می‌خورد.

در تیمبوکتو و سگ ولگرد یک «خود» در حال خلق شدن است. مستربونز و پات خود انسان معاصر هستند؛ چراکه در یک نظام اجتماعی از پیش تعیین شده، همواره در پی ارباب خویشند و بدین گونه بردگی انسان معاصر در گوشه و کنار جهان را فریاد می‌زند. در این نظام برده (دیگری)، شناخت ارباب (خود) را آسان می‌کند.

۲-۳. نگرش فرجام‌شناختی در دو روایت

سفر فرجام‌شناخت: سرنوشت تراژیک پات و مستربونز، مفهوم خود پایان‌ناپذیر باختین را هم دربرمی‌گیرد. در پایان هر دو داستان بونز و پات پس از مدتی آوارگی، برای رهایی و رسیدن به یک مدینه فاضله، جامعه انسانی را به خودش وامی‌گذارند. یکی به جاده می‌زند که نماد برون رفت از دنیای شهری است و دیگری هم به دنبال یک انسان آنقدر می‌دود تا از شهر به طبیعت (نقطه پیوند انسان و خدا) می‌رسد. سفر پات و بونز شبیه سفرهای عرفانی است. پات «انسانش آرزوست» و بونز با دلیل راهش (ویلی)، برای رسیدن به خانم سوانس، معلم سابق ویلی، به مثابه مرشد، زحمت سفر از نیویورک به بالتیمور را تحمل می‌کند. این عبور از جهان انسانی، به دنیای آپوکالیپتیک و لامکان، وجه مشترک دو اثر است و توأم با نوعی زمان‌گریزی و مکان‌گریزی است که در تیمبوکتو (استر، ۱۳۹۶: ۶۲) و سگ ولگرد (هدایت، ۱۳۹۸: ۲۹) با اتصال مستقیم به ماورا خودنمایی می‌کند. بیزکی (۱۳۸۴: ۱۵۴) معتقد است که لحن چینی- شرقی و مفهوم واژه تیمبوکتو (استر، ۱۳۹۶: ۶۱؛ ۶۲)، بیانگر روح عرفانی و رستاخیزوار بودن این اثر است.

سفر فرجام‌شناسانه در ساحت شناخت نمی‌گنجد زیرا جدایی بونز و پات از جهان اجتماعی، جدایی رازناک سوژه (به مثابه خود) از جامعه و انسان (به مثابه دیگری) است. اگر چه حرکت هر دو به سمت نابودی است؛ در تأویلی فرجام‌شناسانه می‌توان آن را حرکتی استعلایی (Transcendence) قلمداد کرد، زیرا پات و بونز در پی جهان آرمانی و یافتن اربابی هستند که جهان را برای آنان زیباتر کند و این عین فراروی سوژه به سوی جهان فرادست و امر قدسی است. از این رو پات و بونز به دیگری نامتناهی، ارجاع می‌شوند و در نتیجه مواجهه آن دو با نامتناهی، مرگ آگاهی بروز می‌کند.

زمان فرجام‌شناخت: مرگ مربوط به آینده است و در فلسفه دیگری «آینده، دیگری است و رابطه با آینده، رابطه با دیگری است» (لویناس، ۱۳۹۹: ۳۱). پس مرگ هم دیگری است زیرا مرگ معطوف به آینده (Toward the Future)، است. مرگ خواست طبیعی مستربونز و پات است که در مواجهه با دیگری رخ می‌دهد. همچنانکه اندیشیدن مستربونز به تیمبوکتو، ترسیم یک جهان فرجام‌شناخت است، جدا شدن پات از جامعه انسانی و به خواب رفتن او نیز فرجام‌شناسانه است. این هر دو زمان و مکان را به چالش می‌کشند: از نگاه آستر تیمبوکتو «جایی که دنیا تمام می‌شود»، «سراب ارواح» (استر، ۱۳۹۶: ۶۱) و «قلمرو نیستی ابدی» (همان: ۶۲) و «جایی است که هیچ چیز وجود نداشت، غیر از من، غیر از بی‌منی، غیر از ابدیت» (همان: ۷۶)، در سگ و لگردد هم پات «نمی‌دانست چرا دویده، نمی‌دانست به کجا می‌رود، نه راه پس داشت و نه راه پیش.» (هدایت، ۱۳۹۶: ۲۸) در طول دو روایت، می‌توانیم نوعی زمانمندی را در لحظاتی از روایت درک کنیم که در آن، زمان جهان شمول نیست. برخی از این لحظات معطوف به زندگی است و بخشی معطوف به مرگ. اینکه آرامش پات جز با جدا شدن از جامعه انسانی و به خواب رفتن او و آرامش مستربونز جز با رسیدن به ویلی در تیمبوکتو حاصل نمی‌شود، رویه‌ای کاملاً فرجام‌شناسانه است که مفهوم عرفانی «بازگشت به اصل» را تداعی می‌کند:

هر کسی کو دور ماند از اصل خویش باز جوید روزگار وصل خویش

(مولوی، ۱۳۷۳: ۵)

با این تفاوت که در عرفان گسست از «خود» و اتصال به متافیزیک مطرح می‌شود ولی در این دو اثر، گسست دیاکرونیک از خود و اتصال به دیگری مطرح می‌شود. در این دو روایت مرگ به یک قدرت تبدیل می‌شود، قدرتی که بونز و پات برای خود نگه داشته‌اند. در جست‌وجوهای بونز و پات، هم بودنِ علیه مرگ دیده می‌شود و هم اشتیاق به مرگ. این تأویل از زمان را می‌توان در نظریه لویناس (199: 2011) هم دید. جست‌وجوی ارباب نیز همین کارکرد دوگانه را دارد زیرا این عمل از یک سو با ایجاد انبساط خاطر یا خلق امید، زمان مرگ را به عقب رانده و تعلیق زمان را رقم می‌زند و از سوی دیگر با فکر کردن

به صاحب گذشته، تلاش برای رهاشدگی و آرزوی رفتن به جهان آپوکالیپتیک (تیمبوکتو)، اشتیاق به مرگ را نشان می‌دهد. پات به کنار کشتزار می‌رود (هدایت، ۱۳۹۶: ۲۸) و ویلی راهی سپلیتسویل (Splitsville) (مکان جدایی) می‌شود (استر، ۱۳۹۸: ۶۵) و مستربونز هم به سمت جاده (راهی به فرجام) (همان: ۱۹۹) می‌رود. بدین ترتیب زندگی میان دو وضعیت هستی و نیستی معلق می‌شود. زمان در هر دو اثر غیرخطی است و برای پات و بونز، بعد از تجربه رنج، مرگ به تعبیر لویناس (۱۳۹۹: ۸۷) «حدّ ایدئالیسم است.»

۲- ۴. خود و دیگری

۲- ۴- ۱. خط فکری هدایت و استر در مواجهه با دیگری

توجه به برخورد انسان و جامعه با مستربونز و پات، بروز نوعی اندیشه انتقادی در داستان نویسی و نمایی از انسان‌شناسی اجتماعی است. از یک منظر می‌توان پات در سگ ولگرد را «خود» دانست که هدایت در آن به ترویج ارزش‌های جهان غرب پرداخته است. او اسکاتلند را جهان آزاد معرفی می‌کند (هدایت، ۱۳۹۶: ۲۱) و نیز بیانگر ارزشهایی نظیر روابط آزاد و نیز حقوق حیوانات است، که در جهان غرب برجسته‌ترند. استر هم در تیمبوکتو، با روی کردی پسااستعماری، کوشیده است که بازنمایی مفاخره‌آمیز تفکر غربی را با تلفیق دو وجه حیوانی و عقلانی انسان در داستان بگنجاند و جهان غرب را برتر معرفی کند. در این تلاش عناصر شرقی روایت، نظیر مرد چینی و مادر لهستانی ویلی، کاراکترهای منفوری هستند. از نگاهی دیگر، پات و بونز تصور اجتماعی از موضوع فردیت را به چالش می‌کشند: آنان منتقد فردیتند؛ چراکه «نگاه‌های دردناک پر از التماس او [پات] را کسی نمی‌دید و نمی‌فهمید» (هدایت، ۱۳۹۸: ۲۰) و «مست شدن پات باعث بدبختی او شد، چون صاحبش نمی‌گذاشت که پات از خانه بیرون برود و به دنبال سگ‌های ماده بیفتد.» (هدایت، ۱۳۹۸: ۲۳) از نظر مستربونز هم «یک سگ تنها با یک سگ مُرده فرقی نداشت» (استر، ۱۳۹۶: ۱۵) و «هیچ کس بدون فردی که به او ایمان داشته باشد به جایی نمی‌رسد.» (همان: ۲۱) این دیگرخواهی در سطح دو روایت در اشکال مختلف بروز کرده است (استر، ۱۳۹۶: ۴۷؛ ۵۴؛ ۷۳؛ ۸۵؛ ۹۱؛ ۱۰۸؛ ۱۸۱ و هدایت: ۱۳۹۸: ۲۹-۲۰). این موارد نشان می‌دهد که هدایت و استر در حال خودآفرینی اجتماعی هستند. آنان تقابل انسان و

جهان را بازنمایی و نقد می‌کنند و با گزینش نمایندگان از جامعه انسانی (ویلی و راوی) برای حل آن مبارزه می‌کنند. تأمل در این دو اثر نشان می‌دهد که:

- تکنیک تعلیق روایی، در عنوان‌ها و نیز در متن دو اثر دیده می‌شود. استر با انتخاب عنوان «تیمبوکتو» و ربط دادن آن به جهان لامکان، ابهام معنایی و تعلیق ایجاد می‌کند و هدایت با استفاده از صفت «ولگرد» در عنوان.

- نوع زمانمندی و مکانمندی دو روایت به مفهوم کروئوتوپ باختین نزدیک است. کروئوتوپ هم معنای شناختی دارد و هم خصیصه روایی از این رو بیانگر شیوه، نگرش و ایدئولوژی حاکم بر روایت است.

- استر و هدایت از طریق شخصیت پردازی دو سگ-انسان، برآند تا خود اجتماعی را از طریق وجودی متفاوت (دیگری) به تصویر و نقد بکشند از این رو در دو داستان، دیگری کاتالیزوری برای شناخت خود اجتماعی است.

- دو نویسنده، در پردازش شخصیت بونز و پات، بر با هم بودگی خود و سوژه تأکید دارند و استقلال این دو را به رسمیت می‌شناسند.

- دو نویسنده، نظام اجتماعی رابطه‌مند بین «خود» و «دیگری» را به گونه‌ای تعریف می‌کنند که خود بدون دیگری بی‌معنا می‌شود با این تفاوت که به دلایل جامعه‌شناختی، در تیمبوکتو «خود» و «دیگری» در رابطه‌ای متناظر، به سیر تکاملی هم کمک می‌کنند ولی در سگ ولگرد «خود»، دیگری را در مواجهه‌ای نامطلوب پس می‌زند و به نیستی می‌کشاند.

- اخلاق اجتماعی، تعریف چارچوب هم‌زیستی خود و دیگری، موضوع انسان و حقوق حیوانات، نگرش فرجام‌شناختی و انفعال انسان در برابر طبیعت مهم‌ترین فرازهای اندیشه در دو داستان هستند.

- در بوف کور هدایت و در کتاب‌های اوهام، سه گانه نیویورک، هیولا، مون پلاس و شب پیش‌گویی استر مفهوم دیگری قابل دریافت و تحلیل است. بنابراین طرح فلسفه دیگری، بخشی از خط فکری دو نویسنده است. مفهوم دیگری در سگ ولگرد و تیمبوکتو مبتنی بر سه محور حضور خود، حضور دیگری و تعامل خود با دیگری است که تا حد زیادی به

مفهوم گفتمانی (Dialogist) خود و دیگری در فلسفه باختین (Bakhtin, 1993) نزدیک می‌شود.

۲-۴-۲. اضطراب = نقد یا کنش اجتماعی

از نظر سارتر (1966: 30) «انسان یعنی اضطراب» (Anguish) این هم‌آمیزی بیانگر ترس نیست زیرا «ترس ریشه خارجی دارد و اضطراب به امر درونی معطوف است و همین مهم باعث می‌شود ترس به عاملی بازدارنده تبدیل شود حال آنکه اضطراب عاملی محرک در انسان است که پویایی و پیشرفت را در پی دارد.» (زینلی، ۱۴۰۰: ۹۱) پات وقتی صاحبش را از دست می‌دهد «احساس اضطراب و وحشت گوارایی» دارد (هدایت، ۱۳۹۶: ۲۴) و ویلی اضطراب و دلشوره را به مستربونز می‌آموزد (استر، ۱۳۹۸: ۴۴) و معتقد است که «از هیچ بسیاری برمی‌آید، اگر با والس اضطراب به رقص در آیی.» (همان: ۳۷) در فرازهایی از سگ ولگرد و تیمبوکتو نوعی هراس اجتماعی بروز می‌کند که در آن اغلب پات و بونز با یک موقعیت جدید اجتماعی روبه‌رو می‌شوند و از پس این هراس، حوادث ناگوار و پیامدهای منفی رخ می‌دهد: پات در اضطراب از دست دادن صاحبش «هراسناک در چندین جاده شروع به دویدن کرد، زحمت او بیهوده بود» (هدایت، ۱۳۹۶: ۲۵) و «از آن روز به بعد از مردم چیزی جز لگد، قلوه سنگ و ضرب چماق عایدش نشد.» (همان: ۲۶) مستربونز هم هراس از دست دادن صاحبش را داشت (استر، ۱۳۹۶: ۹۳) و در این وحشت «هزاران غصه و ترس کمین کرده بود.» (همان: ۶۳)

در مواردی نیز اضطراب شخصیت‌ها را داریم؛ مثلاً فرار پات و بونز از جامعه را نمی‌توان نوعی ترس یا دیگرستیزی پنداشت، زیرا آنان در تلاش برای رسیدن به وحدت با دیگری (دیگردوستی) هستند اما سرانجام فرار می‌کنند. این فرار نوعی اعتراض به جامعه است. فرار برای رسیدن به یک جهان آرمانی: تیمبوکتو. وحشت سگ ولگرد و بونز از آینده نیست، نوعی «وحشت هستی‌شناسی محض» (استر، ۱۳۹۸: ۱۵) است که در آن وقتی انسان (ویلی یا صاحب سگ ولگرد) از جهان حذف می‌شود، حیات معنای خود را می‌بازد.

بنابراین آن دو به واسطه نیازهایی که دارند، به وجودی غیر از خود (دیگری)، متوسل می‌شوند و به تعبیر لویناس (۱۳۹۹: ۲۳) «ژوئیسانس» (خودفراموشی) را تجربه می‌کنند.

۳-۴-۲- دیگرخواهی (Altruism) کنشی اجتماعی

دیگرخواهی را هم می‌توان از این دست کنش‌ها دانست که محصول فراموشی خود و یا جست‌وجوی خود در دیگری است. پات و مستربونز هم بخشی از وجود خود را در وجود جنس مخالفشان تعریف می‌کنند و برای رسیدن به آن اقدام می‌کنند. پات تمایل دارد به دنبال سگ‌های ماده برود (هدایت، ۱۳۹۸: ۲۳) و «مستربونز به سه چیز علاقه دارد: غذا، رابطه جنسی و اطلاعات درباره سگ‌های دیگر.» (استر، ۱۳۹۶: ۵۱) این امر نشان می‌دهد که ابتکار عمل و حرکت در عشق، در دنیای مدرن هم سوژه‌ای نسبتاً مردانه است. در هر دو اثر، بحثی در مورد امر زنانه دیده نمی‌شود و سوژه روایی، قدرت و گفتمانی مردانه دارد. در تیمبوکتو نقش مادر ویلی و معلم او، نقش‌هایی از خود هستند که وجه مردسالارانه در آن دیده می‌شود؛ همان خودی که به تعبیر کالین (۱۳۸۶: ۱۲۳-۱۲۲) مرد، به مثابه دیگری، همواره رویاروی او قرار می‌گیرد. مواجهه با دیگرخواهی در هر دو روایت، ورود زننده انسان به جامعه دوتایی، نفی اخلاق و نقض شعارهای جامعه سطحی‌نگر معاصر را نشان می‌دهد.

فرار پات از جامعه و ملاقات او با سگ‌های ماده، ترس نیست. گریختن خود از سنت و رهایش از طریق درک دیگری است. تلاش پات و مرگ‌اندیشی بونز در رسیدن به جنس مخالف، یادآور «مرگ‌بار بودن روابط اروتیک است که خود نوعی مبارزه طلبی نیز قلمداد می‌شود.» (لویناس، ۱۳۹۹: ۲۸) پات با فرار از قدرت، به سمت رابطه جنسی می‌رود و نشان می‌دهد که دیگرخواهی، اگر چه ساده و بی‌حاصل؛ می‌تواند اقتدار جوامع را به چالش بکشد. حضور جنس مخالف در مکان مبهم و خارجیت آن در دو روایت، بیانگر پنهان‌بودن و فروخوردگی جنسیت و امر زنانه هم هست که لویناس (۱۳۹۹: ۲۹؛ ۱۰۸) آن را «حیا» نامیده است.

۲-۴-۴. عدم دیگرپذیری به مثابه یک کنش تاریخی

پذیرش دیگری همواره الزاماتی دارد. «دیگری یعنی خروج از خود» (لویناس، ۱۳۹۹: ۳۳). این خروج الزاماً به معنی نفی خود نیست اما با توجه به ذهنیت تاریخی-اجتماعی بشر، که همواره در نبرد مالکیت با سایر ملل بوده است، رابطه با دیگری می تواند رابطه ای نامتقارن یا حتی غیر قابل قبول باشد. از این رو پات و مستربونز با عدم دیگرپذیری در جامعه مواجهند و آرمان آنها، وجود جامعه ای دیگرپذیر و مهرورز است:

«چشم‌های او نوازش را گدایی می کردند و حاضر بود جانش را بدهد در صورتی که یک نفر به او اظهار محبت بکند... او احتیاج داشت که مهربانی خودش را به کسی ابراز کند و برایش فداکاری بنماید» (هدایت، ۱۳۹۶: ۲۷-۲۶). مستربونز هم «سگی بود که برای همراهی با دیگران به وجود آمده بود، برای زندگی با دیگران. او احتیاج داشت دستی به سرش بکشند... و بخشی از دنیای بزرگتر از خودش باشد» (استر، ۱۳۹۶: ۱۵۷). همه آرزوی مستربونز این است که «دنیا را بهتر کند و کمی زیبایی به زوایای کسل کننده روح اضافه کند» (همان: ۷۲). رسیدن بونز به هنری (همان: ۱۱۵)، روی آوردن او به آلیس و خانواده ریچارد جونز (همان: ۱۵۰-۱۴۱)، روابط او با پلی (همان: ۱۷۲) و نقد خشونت و ناامنی (همان: ۱۲۹)، شواهد دیگری از این دست است. بنابراین باید در جهت اصلاح ذهنیت اجتماعی، رابطه با حیوان، به دور از دیگرگیانگی، به مثابه رابطه من-تو یا من-او بازتعریف شود.

در زندگی پات و بونز سه گانه تنهایی، رنج و مرگ در تلاش برای رسیدن به رابطه با دیگری رخ می دهد. تجربه تنهایی آنان برآمده از تجربه اجتماعی و دیگرناپذیری اجتماعی است و با رویکردی ایدئالیستی به سمت متافیزیک مرگ، «به سمت صدا، به سمت نور و به سمت درخشش خیره کننده» (همان: ۱۹۹) می رود. از این رو تیمبوکتو، «سرزمین کلمات و تُسترهای شفاف» (همان: ۱۹۷) است و مرگ یعنی «وقتی باختی، برده ای» (همان: ۱۹۹) و «وقتی به آن طرف رسیدی... با کائنات یکی می شوی، موجودی معنوی در صحنه الهی

می‌شوی» (همان: ۶۲). پات هم به سمت مرگ می‌دود (۱۳۹۶: ۲۸) و برای او لحظه مرگ همراه با «یک نوع خنکی ملایم و مکینفی بود» (همان: ۲۹)

هگل (۱۳۹۲: ۲۳۹-۲۳۲) خودآگاهی را محصول سیروورت (شدن) (Becoming) دائمی می‌داند و باور دارد در این سیروورت انسان خودش را در دیگری پیدا می‌کند و با فهم دیگری خودش را بازتولید می‌کند. در منطق گفت‌وگو، که بنیان آن بر دیگرپذیری است، «نمی‌توان از غیر صرف نظر کرد و بدون او به خود دست یافت و خود شد.» (تودوروف، ۱۳۷۷: ۱۸۴) این امر مستلزم دیگرآگاهی است که اساس فرایند دیگرپذیری و بستری برای گفت‌وگو، پرهیز از تقییح و خشونت اجتماعی است. دیگرپذیری دو نتیجه تبعی و نسبی دارد: شناخت خود، شناخت دیگری. این نتایج سبب شناخت عمیق‌تر جامعه و فرد نسبت به هویت خود می‌شود.

در سگ ولگرد و تیمبوکتو، تقابل دو گانه انسان و طبیعت مطرح است. در این رابطه، خود ناظر بر زندگی و سگ ناظر بر جنبه‌های فراطبیعی زندگی است. در هر دو روایت، خود گرفتار نظم خودساخته اجتماعی (Cosmos) است؛ حال آنکه کنش دیگری بی‌نظمی و آشوب (Chaos) است. به همین دلیل است که در ذهنیت خودمحور تاریخی، تقابل‌های دو گانه زیر دیده می‌شود:

جدول شماره ۱: تقابل‌های دو گانه روایی در تیمبوکتو و سگ ولگرد

فرهنگ	طبیعت
خود	دیگر
نظم	آشوب
انسان	دیو (دیگر)

این ذهنیت تاریخی، که اساس آن بر تقابل‌های دو گانه‌ای مانند خیر (خود) و شر (دیگری) است، در طول زمان در جفت‌واژه‌های دیگر نظیر نور و تاریکی نیز تکرار شده و دیگرپذیری را دشوار کرده است. تقییح، آزار دادن و تحقیر مستربونز و پات برآمده از

همین نگرش تاریخی است. اندیشه آرمانی دیگرخواهی از پات و بونز دو توریست می‌سازد که در جست‌وجوهایشان آزار می‌بینند و هر بار معنایی نو را کشف می‌کنند. آنان فکر می‌کنند که ارزش‌های جامعه‌ی خاستگاه یا زندگی با صاحب اول، باید در سایر جوامع تکرار شود: یادکرد پات از اجداد اسکاتلندی‌اش (هدایت، ۱۳۹۸: ۲۱) و اینکه «هر دفعه که به سبزه‌زار دقت می‌کرد، میل غریزی در او بیدار می‌شد و یادبودهای گذشته را در مغزش از سر نو جان می‌داد» (همان)، مرور نوستالژیک او از صاحبش و آدم‌های سابق (همان: ۲۲)، مرور یادهای بچگی (همان)، لانه‌چوبی سابقش و بازی با برادرش (همان: ۲۳) و مرور گذشته به مثابه بهشت گمشده (همان: ۲۶) از نگاه رمانتیسیم پات به زندگی حکایت دارد. مستربونز هم، از لهستان یاد می‌کند: «به پولند رسیده بوده بودند، معجزه بود یا شانس آورده بودند که ویلی توانست دوباره به وطن برگردد، به وطن آبا و اجدادی...» (استر، ۱۳۹۸: ۵۹) و یادکردهای متکثر و رمانتیسیمی از صاحبش و دوران تولدگیش دارد. ولی این واقعیت جامعه نیست. جامعه انسانی، پلی فونیک، خودآزار و مبتنی بر چارچوب‌های تعریف‌شده‌ای است حتی اگر نادرست باشند.

۲-۵. حقوق حیوانات

ارسطو انسان را در رأس هرمی قرار می‌دهد که گیاهان در قاعده و حیوانات در میانه آن قرار دارند (Aristotle, 35B.c: 41-43) اما در فضای غالب تفکر مدرن «برابری نمی‌تواند تنها محدود به انسان باشد» (Singer, 1993: 55). سینگر (همان: ۵۸)، قابلیت رنج کشیدن و لذت بردن حیوانات از زندگی را [که در دو داستان نموده‌ای گسترده‌ای دارد]، دلیل برابری حقوق انسان و حیوان می‌داند و تبعیض در این زمینه را غیراخلاقی و نژادپرستانه ارزیابی می‌کند: «کسی که به تبعیض بر مبنای گونه معتقد است منافع خود را به منافع دیگری ترجیح می‌دهد» (Singer, 1976: 108). در این منطق حیوان مانند انسان از حقوق برخوردار است چرا که «هر موجود زنده‌ای باورها، نیازها، فهم، حافظه و درکی از آینده دارد که شامل آینده خودش هم می‌شود» (Regan, 1983: 243)

در سگ ولگرد و تیمبوکتو، سگ به مثابه خود یا دیگری مطرح می‌شود. تحلیل این آثار بیانگر عقلانیت انسان مدرن در ایجاد رابطه بین حقیقت و سوژه مدرن و تلاش او برای ایجاد تعامل بین خود و دیگری است. در این آثار رابطه انسان و حیوان، فارغ از سنت ارسطویی، که انسان را حیوان ناطق می‌داند، نوعی چالش انسان با جهان مدرن است که در آن با پذیرش اصالت حیوانی انسان، هم‌زیستی پرفراز و نشیب انسان (حیوان ناطق) - حیوان بازتعریف می‌شود. در این گذر حقوق حیوانات بیشتر مطرح می‌شود. حقوقی که پات و بونز آن را یادآور می‌شوند و نشان می‌دهند که «هنوز می‌توان تصویری تازه از خود و دیگری داشت، بی مرزهای صلب و بی فردیت خاص» (خدادی، ۱۳۹۳: ۲۰۶). نزدیک شدن حیوان به مرزهای انسانیت و تقارن انسان به مفهوم حیوانی، حضور انسان - حیوان را در دو اثر معنادار می‌کند.

پات و مستربونز گاهی روایتگر خود هستند و گاه منتقد دیگری. توان اثرپذیری و اثرگذاری آنان، بازنمایی شور دیگری در مواجهه با انسان است. آن دو در سراسر متن، صاحب قدرت برترند و انسان و جهان او را نقد می‌کنند و گاه او را به خودش ارجاع می‌دهند: وصف آغازین داستان از میدان ورامین، به مثابه میدان اجتماعی (هدایت، ۱۳۹۸: ۱۹) و رهاشدن پات از قیود و احتیاجات گذشته و تمرکز او بر زندگی بدون صاحب (همان: ۲۱)، نه تنها نوعی رهایش از بردگی بلکه واگذاری و ارجاع انسان به خود قلمداد می‌شود. مستربونز نیز همین کنش را بعد از جنجال آقای چاو (استر، ۱۳۹۸: ۱۲۸) دارد. او «همه چیز را رها کرد و رفت». همان کاری که بعدها و در اوج بیماری با فرار از محل نگهداری سگ‌ها تکرار کرد. (همان: ۱۹۰)

۲- ۵- ۱. هژمونی و حقوق حیوانات

عنوان دو اثر شباهتی معناشناختی دارد. مستربونز (آقای استخوان) و سگ ولگرد، دو نام‌واژه‌اند که مفهوم تحقیر را تداعی و فاصله انسان با واقعیت و ذهنیت سلطه‌طلب او بر حیوانات را بیان می‌کنند. از نظر نیچه (۱۳۷۷: ۵۲۲) رابطه خود و دیگری معطوف به قدرت است: «قدرت برای سلطه بر طبیعت». در هر دو اثر حقوق حیوانات ذیل

هژمونی (Hegemonic) خودخواسته انسان تعریف می‌شود. به این مفهوم که با تسلط انسان بر سگ، هویت حیوان نفی یا تضعیف می‌شود و به قول گرامشی در نظریه هژمونی «انگاره‌ها نیز بر او [سگ] حاکم می‌شوند» (Bates, 1975: 315). انگاره‌های انسانی که از سگ یک موجود رام و راضی می‌سازند و خود باعث تولید هژمونی؛ «به معنای نوعی رضایت خودساخته و خودانگیخته می‌شوند» (همان: ۳۱۷): «اگر مستربونز بلافاصله صاحبی پیدا نمی‌کرد، بی‌تردید عاقبتش در به‌دوری بود» (استر، ۱۳۹۶: ۱۶). او در گفت‌وگو با ویلی، به او می‌گوید: «امثال تو گیر نمی‌آیند ارباب!» (همان: ۱۳۵) و ویلی به بونز می‌گوید: «بین قدرت دست کی است... بعد بچسب بهش» (همان: ۱۳۴). برای مستربونز «غیرممکن بود که بتواند دنیا را بدون اربابش تصور کند» (همان: ۱۵). در سگ و لگرد هم، خواننده در برابر این گزاره هژمونیک است که «چطور پات می‌توانست بی‌صاحب، بی‌خدایش، زندگی بکند، چون صاحبش برای او حکم یک خدا را داشت» (هدایت، ۱۳۹۸: ۲۴).

شاید بتوان رابطه انسان و سگ را، در تأویلی اجتماعی به مفهوم هژمونی مربوط دانست، زیرا در هر دو اثر رگه‌هایی از این رابطه به چشم می‌خورد. مستربونز و پات، به دلیل داشتن یک روح سلطه‌پذیر، اسیر قواعد، ساخت‌ها و انگاره‌های جامعه انسانی هستند و حتی زمانی که این جامعه آنها را پس می‌زند، باز هم به دنبال پذیرش یک قدرت مسلط هستند تا بتوانند به رضایت برآمده از هژمونی برسند. نایب‌پور و ورقائیان (۱۳۹۱: ۱۶۷) معتقدند که پات و مستربونز «گرفتار و زندانی جامعه‌ای بی‌عاطفه هستند که آنها را به بندگی و اطاعت واداشته است». در هر دو روایت نوعی سلطه و خشونت علیه پات و بونز دیده می‌شود که نتیجه تبعی آن نابودی آن دو است:

تصویر پات که «جلو دکان نانوايي پادو او را کتک می‌زد، جلو قصابی شاگردش به او سنگ می‌پراند، اگر زیر سایه اتومبیل پناه می‌برد، لگد سنگین کفش می‌خورد شوهر از او پذیرایی می‌کرد و زمانی هم که همه از آزار به او خسته می‌شدند بچه شیربرنج فروش لذت مخصوصی از شکنجه او می‌برد... و به نظرشان خیلی طبیعی بود که سگ نجسی را که مذهب نفرین کرده بود و هفتاد جان دارد، برای ثواب بچزانند» (هدایت، ۱۳۹۸: ۲۰)، صورت

برجسته خشونت است. در تیمبوکتو هم تصویر شکارچیان سگ، پاسبان‌ها، واگن‌ها و ماشین‌های بدون پلاک و ریاکارانی که نام اجتماع انسانی بر خود گذاشته‌اند (استر، ۱۳۹۶: ۱۵)، علاقه‌مندی چینی‌ها به گوشت سگ (همان: ۱۶)، لگدهای خانم گروویچ به مستربونز (همان: ۴۱)، برخورد آقای چاو با او (همان: ۱۲۷) و بردن سگ‌های ولگرد به محل مرگبار حیوانات گمشده (همان: ۱۰۳) شواهدی از اعمال خشونت علیه حیوانات است. نیبرت (2013: 21) معتقد است «خشونت گسترده علیه حیوانات اهلی شده و نابودی آن‌ها با شکل‌های دیگر خشونت گره خورده است». این خشونت به تعبیر آدامز (2010: 94)، در دو سطح اجتماعی (کشتارگاه‌ها، بازارهای گوشت، باغ وحش، آزمایشگاه‌ها و سیرک‌ها) و زبانی (جسدخواری با نام گوشت‌خواری) رخ می‌دهد. اینکه پات و بونز در هر آوارگی به دنبال یک صاحب و یک چارچوب محدود هستند، نوعی فرار از فضای عمومی جامعه انسانی است که آن دو از آلوده شدن به آن ابا دارند. از نگاهی دیگر آنان دو سوژه انکارشده و طرد شده و ویران شده از درون هستند که مدام برای رسیدن به یک هویت پایدار در افق آینده می‌کوشند.

۳. نتیجه‌گیری

بررسی و تحلیل دو روایت نشان می‌دهد که مشابهت‌های خط فکری هدایت و استر در قالب تعلیق روایی، طرح شخصیت روایی سگ-انسان، باهم‌بودگی خود اجتماعی و سوژه، طرح اخلاق اجتماعی در قالب مفهوم هم‌زیستی، حقوق حیوانات، فرجام‌شناسی و طرح مفهوم دیگری در سطح دو روایت نمودهای برجسته‌ای دارد. در هر دو روایت ترسیم ذهنیت اجتماعی-تاریخی در تقابل با دیگری مطرح می‌شود و با مفهوم دیگری‌پذیری و مهرورزی به مثابه یک پیشنهاد یا راه حل، تداوم پیدا می‌کند. در این دو اثر مفهوم دیگری مبتنی بر سه محور حضور خود، حضور دیگری و تعامل خود با دیگری است. این مفهوم تا حد زیادی به منطق گفت‌وگوی باختمین نزدیک می‌شود و در آن مواردی از قبیل رضایت از هژمونی، تنهایی و آوارگی، ارجاع جامعه به خودش، تعلیق رابطه انسان با محیط،

خودگریزی و بیان درد و رنج بروز می‌کند. از این میان مسئله رضایت از هژمونی، امری معطوف به قدرت است. از نظر کارکردی جامعه تحت سلطه، با کنش خود، قدرت و تفکر سلطه را بازتولید می‌کنند. این امر در هر دو روایت به نوعی نقد می‌شود. برخورد انسان با طبیعت و حیوانات هم، راهبرد مشترک استر و هدایت در بیان پلشتی‌های اجتماعی در مواجهه با دیگری است. علاوه بر این در هر دو روایت مرز و معنای اضطراب و ترس رعایت می‌شود و در سطح روایی، نوعی اضطراب هستی‌شناسانه بروز می‌کند که در مواردی با ژوئیسانس (خودفراموشی) کنشگران همراه است.

کتابنامه

الف. منابع فارسی

- آستر، پل. (۱۳۹۶). *تیمبوکتو*. ترجمه شهرزاد لولاچی. تهران: افق.
- ابن عربی. (۱۳۶۷). *رسائل (ده رساله فارسی شده)*. مقدمه، تصحیح و تعلیقات نجیب مایل هروی. تهران: مولی.
- احمدزاده، شیده. (۱۳۸۶). «ژاک لاکان و نقد روانکاوی معاصر». *پژوهش‌نامه فرهنگستان هنر*. شماره ۴، صص ۹۳-۱۰۸.
- احمدی، بابک. (۱۴۰۰). *ساختار و تأویل متن*. تهران: مرکز.
- امانوئل اشمیت، اریک. (۱۳۹۷). *سگ*. ترجمه سروش حبیبی. تهران: نیلوفر.
- انصاری، منصور. (۱۳۸۴). *دموکراسی گفت‌وگویی*. تهران: مرکز.
- باختین، میخائیل. (۱۳۷۳). *سودای مکالمه، خنده، آزادی*. ترجمه جعفر پوینده. تهران: آرست.
- بوبر، مارتین. (۱۳۸۰). *من و تو*. ترجمه سهراب ابوتراب و الهام عطاردی. تهران: فرزانه.
- بیزکی، نژند. (۱۳۸۶). «نقد: زمان خواننده شدن مضاعف تو». *رودکی*. شماره ۱۸، صص ۱۴۹-۱۵۶.
- تودورف، تزوتان. (۱۳۷۷). *منطق گفت‌وگویی باختین*. ترجمه داریوش کریمی. تهران: مرکز.
- خدادادی، علی. (۱۳۹۳). «نیچه و مسأله خود و دیگری در هنر». *نشریه سوره اندیشه*. شماره ۶، صص ۲۰۶-۲۰۲.
- دزفولیان، کاظم و عیسی امن‌خانی. (۱۳۸۸). «دیگری و نقش آن در داستان‌های شاهنامه». *فصل‌نامه پژوهش زبان و ادبیات فارسی*. شماره سیزدهم، صص ۲۳-۱.

- دکارت، رنه. (۱۳۹۰). *فلسفه دکارت*. ترجمه منوچهر صانعی دره‌بیدی. تهران: المهدی.
- دیرکس، هانس. (۱۳۸۴). *انسان‌شناسی فلسفی*. ترجمه محمدرضا بهشتی. تهران: هرمس.
- ریترز، جرج. (۱۳۹۰). *نظریه‌های جامعه‌شناسی*. ترجمه محسن ثلاثی. تهران: علم.
- زینلی، راضیه. (۱۴۰۰). *خود، دیگری و خدا در اندیشه کی‌یرکگور*. تهران: نشر آن‌سو.
- سارتر، ژان پل. (۱۳۸۰). *اگزیستانسیالیسم و اصالت بشر*. ترجمه مصطفی رحیمی. تهران: نیلوفر.
- سعدی، مصلح‌الدین. (۱۳۷۴). *کلیات سعدی*. تصحیح محمدعلی فروغی. تهران: رها
- سلدن، رامان و پیتر ویدوسن. (۱۳۸۴). *راهنمای نظریه ادبی معاصر*. ترجمه عباس مخبر. تهران: طرح نو.
- شاهمیری، آزاده. (۱۳۸۹). *نظریه و نقد پسااستعماری*. تهران: علم.
- شمس تیریزی. (۱۳۸۷). *مقالات شمس*. ویرایش جعفر مدرس صادقی. تهران: مرکز.
- شهبازی، آرامش. (۱۳۹۱). «حقوق حیوانات: تأملی در نظریه و رویه»، *فصل‌نامه پژوهش حقوق*. سال چهاردهم، شماره ۳۶، صص ۲۷-۵۶.
- فکوهی، ناصر. (۱۳۸۶). *تاریخ اندیشه‌ها و نظریه‌های انسان‌شناسی*. تهران: نی.
- قاسمی، فرزانه. (۱۳۸۳). «مراتب و مؤلفه‌های هویت». در علی‌اکبر علیخانی. *هویت و بحران هویت*. تهران: پژوهشکده علوم انسانی و مطالعات اجتماعی.
- لویناس، امانوئل. (۱۳۷۳). *گفت‌وگو با امانوئل لویناس* (گفت‌وگوی رامین جهاننگلو با امانوئل لویناس). فصل‌نامه کیان. شماره ۲۲. صص ۱۰-۲.
- لویناس، امانوئل. (۱۳۹۹). *زمان و دیگری*. ترجمه سمیرا رشیدپور. تهران: نی.
- مک کواری، جان. (۱۳۷۷). *فلسفه وجودی*. ترجمه محمدسعید حنایی کاشانی. تهران: هرمس.
- مولوی، جلال‌الدین محمد بلخی. (۱۳۷۳). *مثنوی معنوی*. مطابق نسخه تصحیح شده رینولد نیکلسن. مقدمه و شرح حال بدیع‌الزمان فروزانفر. تهران: جاویدان.
- نایب‌پور، کرم و نغمه ورقائیان. (۱۳۹۱). «خوانش تطبیقی روسلان وفادار، تیمبکتو و سگ ولگرد». *نشریه پژوهش‌های نقد ادبی و سبک‌شناسی*. زمستان ۱۳۹۱، شماره ۱۰، صص ۱۶۱-۱۷۸.
- نجومیان، امیرعلی. (۱۳۸۶). «مفهوم دیگری در اندیشه ژاک دریدا». در *خودی از نگاه دیگری*: چهارمین همایش ادبیات تطبیقی. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- نیچه، فریدریک. (۱۳۶۲). *چنین گفت زرتشت*. ترجمه داریوش آشوری. تهران: آگاه.

- نیچه، فریدریک. (۱۳۷۷). *اراده معطوف به قدرت*. ترجمه محمدباقر هوشیار. تهران: فرزانه روز.
- هاشمی، رقیه و غلامرضا پیروز (۱۴۰۱). «تحلیل سگ ولگرد با رویکرد تبارشناسانه از مفهوم الیناسیون (از خود بیگانگی)». *پژوهش‌نامه نقد ادبی و بلاغت*، دوره ۱۱، شماره ۲ (پیاپی ۲۶)، صص ۱۴۲-۱۲۱.
- هدایت، صادق. (۱۳۹۸). *سگ ولگرد*. تهران: مجید.
- هگل، گئورگ ویلهلم فریدریش. (۱۳۹۲). *پدیدارشناسی جان*. ترجمه باقر پرهام. تهران: کندوکاو.

ب. منابع لاتین

- Adams, Carol J. (2010). *The sexual Politics of Meat, A Feminist – vegetarian Critical theory*. New York: Continuum.
- Anderton, Joseph (2016). “Dogdom: Nonhuman Others and the Othered Self in Kafka, Beckett and Auster”. *Twentieth Century Literature*. Vol. 62. N0. 3, Pp. 271-288.
- Aristotle. (350 BC.). *On the Soul*. Trans J.A. Smith. Book1. A Universal Download Edition. Pp. 41-43.
- Bakhtin, Mikhail. (1993). *Toward a Philosophy of the Act*. translated by Vadim Liapunov. Austin: University of Texas Press.
- Bates, Thomas. R. (1975). “Gramsci and the Theory of Hegemony”, *Journal of the History of Ideas*. Vol. 36. No. 2, Pp. 351-366.
- Derrida, Jacques. (2002). *Writing and Difference*. Translated by Alan Bass. 4th Edition, London: Routledge.
- Evans, C. Stephen. (2006). *Kierkegaard on Faith and the Self*. Collected essay. Texas: Baylor University Press.
- Ittner, Jutta (2006). The Spaniel, Part Canine Puzzle: Anthropomorphism in Woolf’s *Flush* and Auster’s *Timbuktu*”. *Mosaic: An Interdisciplinary Critical Journal*. Vol. 39. No. 4, Pp. 181-196.
- Kierkegaard, Soren. (1983). *The sickness Unto Death: A Christian Psychological Exposition for Upbuilding and Awakening*. Ed and Trans by Howard V. Hong and Edna H. Hong. Princeton: Princeton University Press.
- Korsgaard, Christian M. (1996). *The Sources Normativity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Levinas, Emmanuel. (2011). *Totality and Infinity: An Essay on Exteriority*. Translated by Alphonso Lingis. Duquesne University press.
- Michelman, Stephen. (2008). *Historical Dictionary of Existentialism*. The scarecrow Press. Inc.
- Nibert, David. (2013). *Animal Oppression and Human Violence: Domeseccration, Capitalism and Global Conflict*. New York: Columbia university press.

-
- Regan, Tom. (1983). *The Case for Animal Right*. Berkeley: University of California Press.
- Roger, Catherine (2004). "The Ego, the Self and the Subject in Paul Auster's Fictions". *Poetics of the Subject*. Area Online: <https://Doi.Org/10.4000/Erea.71>.
- Rotenstreich, Nathan. (2009). *Immediacy its Limits (Revivals): A Study in Martin Buber's Thought*. London: Routledge, Taylor and Francis Group. ELibrary(<https://doi.org/10.4324/9780203858240>).
- Sartre, Jean Paul. (1966). *Existentialism and Humanism*. translated by Philip Mairet. London: Methuen.
- Singer, Peter. (1993). *Practical Ethics*. 2nd Edition. Cambridge: Cambridge university press.
- Singer, Peter. (1976). "All Animals Are Equal", *Animal Right and Human Obligations*". Eds Tom Regan and Peter Singer. New jersey: Prentice- Hall.